

"La Veu de Catalunya". L'harmonia, sempre com a element prioritari, ara és presentada com a estratègia d'actuació política contraposada al radicalisme:

"Perquè les sedicions, els motins, les revolucions, són d'una cosa contra una altra, d'una banda contra una altra. Però aquest espectacle d'ara és d'infinita harmonia, de robusta y espontània unió. Això no és la Revolució, això és la majestat suprema de la Lley, contra un ridícol simulacre de Lley votat per unes corts vergonyoses. Perquè la Voluntat del Poble, la Voluntat del ferm, constant y imponent Tothom, és Lley" (78).

Aquesta sèrie d'articles demostra que Carner també baixa a l'arena política diària. Ho constatem ja el setembre de 1905 a propòsit de les eleccions a diputats a corts. Carner s'hi llança de ple -cosa que encara no succeeix en les eleccions a diputats provincials del març del mateix any-, amb una sèrie dels seus Soliloquis..., ben típics de campanya electoral: Tothom elegeix (6-IX-1905), Els votants inesperats (7-IX-1905), La gent ve! (9-IX-1905) i L'èxit de Vich (13-IX-1905). Especialment el primer, en què, contràriament al que opinen altres sectors, presenta les eleccions com a forma fonamental de lluita política:

"La elecció és una cosa necessària y continua dins la vida. Ésser just, ésser honrat, consisteix en saber elegir a cada moment el bé. (...) Elegir és una de las operacions més reals y gloriosas de l'home; és el domini del nostre esperit quasi diví sobre la bellugadissa de las aparièncias temporals."

I es decanta "ab una convicció irresistible" per l'opció de la Lliga Regionalista:

"L'home de bona fe és a fora, o té peresa, o té suspicàcia, o està desenganyat; però ab una convicció irresistible sab que la candidatura catalanista és la bona."

Al final acaba escrivint articles absolutament pro-

gramàtics. Fins al punt d'aplicar al catalanisme de la Lliga el qualificatiu d'"oficial" (79). El més significatiu és la carta als reis que redacta el gener de 1908. Hi enumera una llista de vint-i-cinc peticions -el rei blanc les qualifica de "*jòguines noucentistes*"- que constitueixen tot un programa polític -especialment pel que fa a política cultural, però no exclusivament-, el qual coincideix, és clar, amb el del partit, tot i algun afegit molt personal de caràcter distanciadador i alguna concessió a les dèries orsianes:

"Una porta per a la Sagrada Família
Una Filosofia Nacional
Un Imperialisme
25.000 llegidors per la Biblioteca "Patufet"
Un rengle de filòlechs de Halle
Una Escola Naval de Comerç
Un Teatre Municipal
Una Galeria de Catalanes Hermoses
Una llegió d'economistes
Una organització obrera
Una traducció de tots els poetes del món
Una alta Banca
Una Universitat Industrial
Una Reforma Interior
Uns enllaços
1000 detectives
Una Biblioteca Nacional Catalana
Un Classicisme
Una Zona Neutral
Una importació de milionaris yankees
Una importació de sabis estrangers
Una Autonomia
Un "Corpus" de Folklore català
Un sistema de ferrocarrils
Un Teatre com el de Bayreuth, etc" (80).

Un dels canvis que comporta la fidelitat al programa de la Lliga és la substitució del lideratge de Torras i Bages pel de Prat de la Riba. Amb el corresponent reemplaçament de "manual": La tradició catalana deixa pas a La nacionalitat catalana (81). A mesura que el grup es

va integrant en el partit, el catolicisme de mica en mica va perdent la importància que tenia com a substrat ideològic capaç de justificar qualsevol cosa. No vol dir, és clar, que desapareguin les conviccions religioses o que es rebutgin les idees anteriors. Tot és conseqüència de l'evolució cap a un catalanisme més modern. Torras i Bages és, en el fons, la font directa de Prat de la Riba i moltes de les seves teories connecten perfectament amb el programa ideològic burgès. El canvi, doncs, no suposa rebuig, però té altres implicacions: el progressiu allunyament de les entitats catòliques, una major obertura a l'hora de plantejar temes religiosos i un intent d'establir lligams entre catolicisme i Noucentisme.

En primer lloc, la pèrdua d'importància de les entitats catòliques, a mesura que conclou el que pròpiament és el període de formació. Ja sigui la progressiva disminució de l'activitat a la Congregació Mariana entre 1907 i 1910 fins a la desvinculació final o el menor rendiment de la militància a la Lliga Espiritual des de la desaparició de "Montserrat" el desembre de 1906.

En segon lloc, la defensa d'una concepció més oberta del fet religiós. Cal tenir en compte que la Lliga Regionalista no és un partit confessional i que per tant admet militants no creients, per la qual cosa la religió no pot ser presentada com a valor absolut que ho justifiqui tot. "La Veu de Catalunya" tampoc no fa cap declaració de confessionalitat i rebutja les posicions extremes dels sectors més integristes. No és d'estranyar que l'orientació religiosa del diari quedi en mans de Frederic Clascar i no pas de Jaume Collell o Antoni Mª Alcover, que havien intentat d'influir-hi (82).

Carner és el primer dels components del grup que assumeix aquest criteri més obert en qüestions religio-

ses, per la qual cosa és converteix, des del vessant intel·lectual, en un dels ideòlegs del partit en aquest tema. Bofill i Mates li acaba prenent el relleu, però posteriorment a causa de la seva evolució més tardana. Tots ells passen a integrar el sector catòlic del partit, el que teoritza -sempre des de l'òptica intel·lectual- sobre aquests temes. En especial sobre la connexió entre catalanisme i cristianisme d'acord amb l'estratègia de cada moment i concedint per tant a la religió un valor més funcional que no pas absolut (83). En la línia, doncs, del que ja posen de manifest les Converses de n'Olaguer Recó a "Catalunya" a principis de 1905. Aquesta militància política com a sector confessional explica la intervenció en mítings catòlics. Carner i Bofill coincideixen el desembre de 1906 en el que se celebra a Santa Coloma de Farners en protesta pel que consideren com a política antireligiosa del govern. Pel que se'n sap, "*En Carner, ab pulcre y fàcil frase diu que el clam dels meetings catòlics no s'ha de perdre en el buit com tantes altres coses, [i que] els governs d'avuy promouen la lluyta religiosa per a ocultar la seva ineptitud*" (84). Significativament, el parlament de Bofill i Mates és una protesta contra les accions del govern madrileny, però també un retret a aquells que creuen que el catolicisme pot constituir-se en partit. En el seu cas, en una línia encara força desdibuixada, però que ja apunta alguna cosa -hi parla per exemple de "*catòlics pràctichs*"- del que després acaba defensant com a militant de la Lliga (85).

A diferència de Bofill, des de ben aviat Carner escriu articles de tema religiós a "La Veu de Catalunya". N'hi ha de més aviat apologetics i sense rerafons polític. Són els menys interessants. D'aquests, la majoria

porten data de 1905 o de principis de 1906 i s'assemblen als que hi havia publicat el 1904: La candelera (2-II-1905), sobre la significació de la festa; Las criptas (1-IV-1905), una reflexió moral sobre la vida de recolliment interior; El miracle de la Setmana Santa (19-IV-1905), sobre el canvi del ritme de vida durant els dies en què es commemora la mort de Crist; Per a la Sagrada Família (20-I-1906), que apunta alguna cosa sobre els valors de civilitat però que acaba essent una apologia de la significació religiosa del temple; i Santa Rosa de Lima (29-VIII-1906), a mig camí entre l'hagiografia i l'exercici literari (86).

N'hi ha d'altres -tots ells ja de 1907- en què el tema religiós ja queda lligat a l'estratègia política. Precisament aquells en què es posa de manifest una concepció més oberta. L'odi confessional, un dels primers, acaba essent una veritable declaració de principis en aquest sentit:

"Fem catolicisme, y fem-lo d'una manera sàbia, complexa, pietosa, serena; mostrant també en nostres temperaments la dignitat de les nostres doctrines. És signe dels apòstols donar la pau, y d'altra banda la vociferació és sempre senyal de què s té culpa. Rebutjem com els catòlics alemanys l'odi confessional en benefici de la nació, y restablim l'imperi del Fill de Déu, no pas exigint des del nostre còmode seient que totes les coses neixin pures (les quals seguirien tan fresques), sinó treballant cadascú en totes les coses ab esperit cristià per a donar-hi discrets y inefablement l'aroma de la presència del Christ" (87).

Ho deixa clar també en la ressenya d'unes conferències del pare Casanoves:

"Jo amo singularment l'afirmació religiosa oberta, magnànima, elevant la naturalesa y reconeixent-la primer, sense lo qual la elevació no fora possible" (88).

La crítica a la intransigència i a l'integrisme és una de les constants. La creença fanàtica i irracional -aquella que segons Carner caracteritza la manera de ser castellana- ja no serveix i és des de Catalunya -amb una fe serena i comprensiva- des d'on s'ha d'impulsar el canvi de mentalitat (89). Un canvi que, òbviament, transcendeix els valors purament religiosos.

En altres moments el que fa Carner és adaptar al tema religió les seves opinions sobre Solidaritat Catalana. És molt clar a De solidaritat, a propòsit d'una coalició entre catòlics i liberals a Itàlia. L'entesa solidària és un element fonamental per al funcionament de la societat i més si l'avinença és entre la religió i la mentalitat liberal. En el cas de Catalunya -afegeix Carner- Solidaritat Catalana és un moviment fonamentalment polític i no confessional, però tot catòlic amb un mínim sentit polític -és la seva conclusió- el recolzarà necessàriament (90). I és que la religió és una fórmula més d'integració: "*no coneix (...) odis de rassa, odis de classe*" i permet l'"*agermanament de tots per a mantenir el bé social*" (91). És el mateix plantejament ideològic de l'harmonia i l'hegemonia, però ara des d'una perspectiva religiosa clarament funcional. Les posicions individualistes no tenen raó de ser. És allò que, un xic més tard, en la conferència De nostre optimisme catòlich de 1911, és presentat com a fórmula equilibrada i positiva de catolicisme col·lectiu (92).

Aquests exemples posen en evidència la tercera de les implicacions de l'evolució de l'ideari en matèria religiosa: l'intent d'establir lligams entre catolicisme i Noucentisme, cosa que passa força desapercibuda a Eugeni d'Ors en les seves teoritzacions, però de la qual s'encarreguen Carner i els seus. Un dels articles progra-

màtics en aquest sentit és De conducta catòlica. A partir de l'anècdota d'un escàndol en un teatre barceloní pel fet d'aparèixer-hi un actor en hàbit clerical, Carner planteja la complementació de valors religiosos i noucentistes. Existeix "*un estat d'esperit ineducat que ls cristians hem d'ésser els més interessats en suavisar lentament*". Especialment gràcies a la indestriabilitat entre catalanisme i cristianisme -d'aquí la lectura política de l'article- perquè el catalanisme ha aconseguit donar cultura -no se n'amaga- "*als qui som esperits tradicionals y conservadors*":

"No demano cap abdicació d'integritat. Déu me'n guard! Lo que demano és senzillament un procedir seriós acuradament correcte, fins -per què no dir-ho?- elegant! (...)

Si som en possessió de la veritat, hem de mostrar-ho singularment per una major dignitat en la nostra conducta humana" (93).

Per això una altra de les constants d'aquests articles és la vinculació total entre cristianisme -indirectament també catalanisme- i civilitat. D'aquí que la unió de catòlics i liberals a Itàlia sigui entesa com a "*dever de civilització*" (94) o que en un altre moment s'associï l'anticlericalisme a la falta d'educació i d'urbanitat (95).

Aquestes transformacions en l'ideari religiós són les que fan que Carner evolucioni des del món dels jesuïtes de la Congregació Mariana cap al franciscanisme. Una evolució que cal entendre també com a aproximació a un orde mendicant de caràcter ciutadà i d'esperit més tolerant, la qual culmina el 1909, l'any de la traducció de Floretes de Sant Francesc (96) i de la seva conferència sobre Poesia medieval franciscana (97), però que ja té precedents en els anys immediatament anteriors en l'augment de les referències al franciscanisme i a la

concepció franciscana del món (98) i que es manté posteriorment, especialment en la relació amb el pare Miquel d'Esplugues i la col.laboració a la "Revista de Estudios Franciscanos" (99).

LA REINTERPRETACIÓ DE L'ESTÈTICA

CONCEPTES I TEXTOS TEÒRICS

L'evolució ideològica i la clarificació política durant 1905 i 1906 repercuteixen també en la pràctica poètica de Josep Carner d'aquests anys. És, de fet, una altra de les conseqüències de la fidelitat al programa de la Lliga Regionalista. Cal, però, fixar adequadament els límits d'aquesta repercussió. S'ha de tenir en compte d'entrada que es parteix d'una estètica que, a grans trets i pel que fa a la selecció d'on prové, ja ha quedat fixada entre 1903 i 1904 i ara no varia substancialment. En tot cas es consolida i es va polint. Si més no, qualitativament, cosa lògica en tot període de formació. És doncs un moment d'afermament i d'aprofundiment. És cert també que és ara quan s'acaben de puntualitzar alguns aspectes, precisament aquells que tenen una major connotació ideològica. D'altra banda, la clarificació de

l'ideari no té una incidència directa, en el sentit que Carner pugui plantejar-se des d'ara escriure d'una altra manera. L'efecte, en tot cas, és indirecte: possibilita una certa lectura dels textos literaris segons la qual determinats components ideològics coincidents amb el programa del partit queden més en primer terme. O, dit d'una altra manera, s'afegeix càrrega ideològica a alguns aspectes estètics ja assumits prèviament. És una nova lectura que Carner posa en evidència i de la qual, tot i que no la potencia exageradament, ell mateix és conscient. Com a mínim pel fet que en anys anteriors només queda insinuada i que ara és molt més diàfana. Tot plegat facilita una determinada interpretació de la seva obra poètica durant aquest temps -amb especial atenció a Els fruits saborosos-, que no és l'única possible però que queda suficientment avalada.

No vol dir que calgui cercar aquesta càrrega en tots i cadascun dels poemes d'aquests anys, però és cert que adquireix un major protagonisme. Continuen existint altres vies complementàries de lectura de la poesia carneriana -les que parteixen de la reflexió estètica o de l'exercici estilístic i, ara ja excepcionalment, de la imitació i paròdia de registres-, però se n'afegeix una de nova, la qual és fonamental per entendre el Noucentisme literari. De fet, es pot parlar de Noucentisme -si més no durant els primers anys, que són els de major militància- des del moment que coincideix la doble clarificació estètico-ideològica i ambdues, ben entrelaçades, deixen suficients marques en l'obra literària com per caracteritzar-la i permetre'n una lectura. Senyal que allò que defineix la poesia noucentista dels primers temps no és pas l'existència d'una estètica original -el punt de partida ha estat la selecció eclèctica d'entre allò que

ofereix la tradició immediata-, sinó la reinterpretació d'aquesta estètica en funció d'uns determinats interessos ideològics, cosa que fa que els poemes tinguin un to diferent i, sobretot, sobrepassin allò que en bona part de la poesia catalana estrictament contemporània no era més que una còpia de models foranis. L'originalitat, en tot cas, és producte d'aquesta reelaboració (100). Per això, és ara quan s'inicia el definitiu distanciament envers altres autors respecte als quals -com en el cas paradigmàtic de Gabriel Alomar- hi ha afinitat literària, però discrepància ideològica.

La reflexió estètica continua essent la mateixa. Especialment pel que fa a la concepció de la literatura com a invenció o artifici i al contrast entre ideal i realitat. Ara, però, queda canalitzada per la voluntat de definició de la Catalunya ideal i, per tant, en funció d'uns interessos de classe. Dues de les conseqüències immediates seran el relleu que es dona permanentment a certs valors burgesos ideals (serenor, civilitat, riquesa, harmonia, previsió, ordre, seny, pragmatisme, etc.) i l'aparició d'un component moral inherent, en tant que el text arrossega una lectura transcendent des del moment que queda en funció d'una ideologia i, per tant, té una utilitat. Una nova moralitat, si es vol, perquè la transcendència de la lectura també és nova.

D'aquesta manera, Josep Carner -ara ja juntament amb Eugeni d'Ors- ajuda a definir el patró d'escriptor que interessa a la burgesia catalanista. Cal entendre doncs quin és el tipus de literatura que convé al model de societat que proposa la Lliga Regionalista. Sobretot quan es considera que la literatura i el catalanisme són indestriables i que la Lliga és l'única opció capaç d'elaborar una política cultural satisfactòria (101). No

és l'escriptor al servei de la col·lectivitat, sinó d'una determinada concepció d'aquesta col·lectivitat. Carner expressa en nombroses ocasions el paper de la poesia i del poeta com a definidors de la idealitat desitjada. Els poetes són els veritables creadors d'una nova realitat, la qual queda associada al model de civilitat a què s'aspira:

"Y entengui's bé que mentres no hi hagi hagut una esplèndida floració d'esquisideses poètiques, no hi hauran galanies maestrívols, sobiranes primors en la nostra feminitat; y per tant la civilitat romandrà asseguda y lluny" (102).

Perquè de la poesia sorgí l'ideal, *"i jo us prometo que entre Catalunya i l'ideal mai més se sabrà qui guanya"* (103).

Un dels recursos emprats per tal de justificar la gestació de la Catalunya ideal a través de la literatura consisteix a fer creure que la poesia, com a creadora de realitats, reflecteix la manera de ser catalana. Òbviament, aquella manera de ser que s'adequa al model burgès d'idealitat. No n'hi pot haver d'altra, igual com tampoc no pot haver-hi una altra poètica capaç de definir-la. Per això els catalans -diu Bofill el 1906- són *"una rassa pràctica, sèria y racional y fundament humana"* (104). Per què no ha de ser-ho, doncs, la seva literatura?

Aquests canvis són suficients com perquè Carner i companyia tinguin consciència d'haver entrat en una nova etapa en la història de la poesia catalana:

"Venturosament hem passat els temps en què la poesia era un vigor (y encara un vigor castellà). En nostres temps és ja una finesa" (105)

Una nova etapa per a la qual les anteriors plataformes ja no són vàlides. Aquesta és la causa principal del tancament de "Catalunya" el maig de 1905. Almenys, així és com

es justifica portes enfora:

"...Y si.s fes un gran silenci? Els literats catalans ja han mogut una política. Ara que hi ha polítichs, els literats que vagin al reculliment, a la tasca ignorada, a un relligiós camí de perfecció que duri temps, molt temps... Tot ens hi porta. En els ayres s'apàgan les ressonances dels banals estrèpits. La juvenesa té les cares pàlides y les mans implorant quietut. Y el trevall seguit, desconegut, ple d'unció, seria alhora un remey pels dos esculls de la nostra juvenesa: el va iluminisme impalpable, y el renfonsament en el positivisme de petites empreses y guanys en calderilla. -Donchs silenci!" (106).

La nota apunta una de les constants que trobarem sovint a partir d'ara: els poetes han de deixar pas als polítics perquè la funció social de l'escriptor ja és una altra. "Catalunya" ha estat una revista combativa des de la qual s'ha anat il.lustrant la doble clarificació. Una vegada aquesta ja s'ha produït i han quedat concebudes les bases del Noucentisme, una revista combativa ja no té tanta raó de ser. Pensem que durant 1903 "Catalunya" defensava encara l'existència d'un "període literari" anterior a un altre d'"actiu o polítich" (107), idea que, pel que es desprèn de la nota final, podia tenir vigència el 1903, però ja no el maig de 1905. A partir d'ara les plataformes seran diferents perquè la política cultural a seguir així ho exigeix:

"La jove generació catalana està potser una mica fadigada de les apoteosis teatrals consagrades a cridar aparatosament l'atenció popular envers les forces més intimes y sagrades de l'esperit. A Catalunya tots han laborat gustosos en certes manifestacions brillants -ja periòdiques, ja excepcionals- perquè, involucrant nosaltres en la poesia una idea de nacionalitat, consideràrem un dever de pedagogia política les dites manifestacions. Però és ben cert que la poesia, normalment, no requereix els testos de jardí-

neria, les banderoles, els discursos, etc."
(108)

Unes plataformes que acaben de concretar-se amb posterioritat a 1906 i la primera manifestació de les quals és "Empori" el 1907.

No obstant això, cal pensar que hi ha altres causes objectives per al tancament de "Catalunya". Possiblement, problemes de finançament, l'obstacle més típic d'aquesta mena d'empreses. Emili Vallès, en fer memòria, dubta que les paraules de Carner en el darrer número siguin sinceres i considera que possiblement amaguin l'excusa del cansament o d'algun problema econòmic (109). Sigui o no la causa final, és important que Carner ho formuli en els termes en què ho fa i marqui així la frontera entre dos períodes.

La idea de donar entrada als polítics no significa pas que els poetes hagin de restar en silenci. El que succeeix és que, de bracet amb aquests polítics, varia la seva funció social com a poetes. Una funció -o "acció", utilitzant la terminologia carneriana- que continua essent fonamental en tant que el poeta, com a creador d'ideals, és el veritable constructor dels pobles. És significatiu que la primera vegada que aquest concepte queda plasmat d'una forma ja força definida sigui precisament a finals de 1904, just en el moment en què l'escissió a la Lliga Regionalista accelera la incorporació de Carner al partit (110). Però quan acaba de perfilar-se és el 1908 en un dels seus articles fonamentals, que precisament titula De l'acció dels poetes a Catalunya:

"Nosaltres els poetes som els constructors dels pobles, y avui que tenim encara tanta feina a fer el casal projectat de la civilització catalana, no sentim, al mirar tot lo que encara ns manca, al veure aqueixos forats per aont entra.l sol, una impressió de desencoratjament y de pessimisme, sinó una ànsia

de creació qu.és benaventurada perquè ha de ser feconda. (...) Tots els catalans tenen feina senyalada, ja ho sé; totes les esferes s'han d'organisar, jo ho vui més que ningú; però jo estich cert de que no solament -y com tothom ja creu- els poetes han engendrat l'Alemanya moderna, la moderna Itàlia, sinó que cap realitat esplèndida esdevé si no ha sigut abans formulada en el vaticini tremolós y august del verb poètic" (111).

Al llarg de l'article es presenta la imatge del poeta actual com a home intervencionista, però que no té necessitat de fer poesia visionària o de combat perquè les circumstàncies socials ja no ho requereixen:

"De la visió cal passar a la realisació. Els poetes ja compliren llur dever deixondint el nostre poble d'una son secular" (112)

El text també és molt important per veure la valoració i ordenació que l'autor estableix de la poesia catalana anterior en un moment de militància noucentista. Divideix així tres etapes per tal de demostrar com varia al llarg del temps la funció social del poeta, i s'esplaia en la descripció de cada una d'elles i dels models que les caracteritzen:

"Jo crech que a la nostra evolució poètica hi ha tres períodes ben determinats. El primer és elegiach, arqueològich y convencional; el segon és amenaçant, rural, y realista; el tercer normal, civil y ideal. Naturalment que a.n aquestes denominacions se'ls hi ha de concedir, si.s vol obrar ab prudència, un valor de relativitat, però en lo essencial les tinch per verdaderes" (113).

El 1908 Carner encara no disposa de suficient perspectiva com per parlar del que pròpiament és la poesia noucentista. Per això s'ha de limitar a un tercer període "normal, civil y ideal" on inclou -amb l'afegit de Maragall- aquells poetes modernistes amb els quals hi ha coincidència estètica. Tots ells rigorosament seleccio-

nats. Al final, però, malgrat la manca de perspectiva, afegeix que:

"Cal posar grandíssimes esperances en el mohiment juvenívol de la nostra poesia, y no hi ha esperit d'una mitjana cultura que, per poch que midi l'intensitat y la noblesa de l'universal delit, y la comparí ab la penúria de l'ambient, no.s senti dominat per una fon-díssima emoció" (114)

és, doncs, com si s'insinués una quarta etapa potencial -òbviament noucentista- que és tot just a les beceroles. Per això, en representació d'aquest "mohiment juvenívol", Carner es dirigeix -com si parlés en el fons d'ell mateix- al "poeta a venir, vós, el destinat a ésser poeta capdal" per a qui "*jo us faria una balada dient-vos prin-cep en el respost". A través d'aquest projecte de poeta per al futur immediat -de poeta noucentista- s'insinua una tria encara més estricta d'entre allò que en el tercer període ja era selectiu per tal de superar la simple còpia de models o determinats components, que són presentats implícitament com a modernistes:*

"Alguns de vostres súbdits, amen tal vegada encara, els puerils simbolismes, les estàtues allargades y hieràtiques a pretexte d'espiritualitat, les ciències resseques de quistions estravagants, les cançons èpiques de fira y hostal, les batuces irregulars en nom de l'individualisme" (115).

Aquest nou poeta aportarà uns determinats valors ben característics del Noucentisme (ordenació, harmonia o capteniment), junt amb d'altres més típicament carnerians (com les idees que "*esdevindran rientes*" i "*zumzejaran com abelles d'or damunt de nous jardins incomparables*"). I la seva poesia, a més de totes les virtuts literàries que acumula, també "*influirà en la vida política*":

"Vós, però, com un nou Pere el Ceremoniós, sentiu la fretura de les belleses y les savieses, de les ordenacions y ls captenements,

de les escalonades gerarquies y el chor armóniós de les nobilitats. El concell d'Esperts (qui diuen mots de contenció remoyent lentamente llurs barbes florides) no sab que ha d'arribar un temps (que serà.1 vostre) en que les onades del mar rependran una cadència perduda, y una verge inviolada s'alçarà d'una tomba que segellà graciosament fa segles l'epitafi d'un poeta menor alexandri, y cessant els bruits de ferralla, les idees esdevindran rientes y zumzejaran com abelles d'or damunt de nous jardins incomparables, y la dança tindrà que veure ab la filosofia, y la mitologia crearà.1 verdader teatre, y l'escultura perfeccionarà.1 sentit heroich, y l.Iliada influirà en la vida política" (116).

Arribem així a la lectura ideològica a partir d'una rigorosa tria literària. I més si tenim en compte que aquestes paraules van ser pronunciades, quasi amb exactitud, el març de 1908 als locals de la Lliga Regionalista en una conferència organitzada per la Joventut Nacionalista i titulada Evolució de la poesia catalana y actualitat dels poetes (117). Una conferència que es complementa amb la que pronuncia un any més tard a l'Ateneu Barcelonès sobre Estat actual de la poesia catalana, en la qual qualifica la poesia com a la més important de les activitats humanes i s'atreveix a donar consells als nous poetes. Consells que són assimilables a les característiques de la nova etapa en gestació, ara ja amb una mica més d'horitzó. Especialment quan parla de la normalitat del viure, l'educació del llenguatge, el fonament clàssic, l'enriquiment de la vida social, l'horror a les mediocritats i, sobretot, la voluntat d'intervenir en les coses (118).

A més de la conferència preliminar, les idees de l'article De l'acció dels poetes a Catalunya tenen un llarg procés de gestació que acaba d'establir-se definitivament el 1913 amb La dignitat literària -encara s'hi

manté la divisió i la reflexió sobre el paper del poeta en la societat (119)- i, en els seus inicis, es remunta fins a meitats de 1904. Coincideix així novament amb els primers indicis de la clarificació ideològica. La primera informació apareix en la nota d'homenatge a Maragall de juny de 1904, nota que, no pas casualment, és revisada per Prat de la Riba abans de la seva aparició a "La Veu de Catalunya". S'hi distingeixen ja les tres etapes i s'estableixen els corresponents paral·lelismes respecte al catalanisme, de manera que la tercera -la que enceta Maragall- s'associa a la política inicial de la Lliga Regionalista. El que no pot fer encara -la data no ho permet- és presagiar l'existència d'un quart període, de la mateixa manera que no pot aventurar la política futura del partit després de l'escissió (120). A part, el text també és significatiu perquè demostra que Carner és el primer que se serveix d'aquesta divisió en etapes per tal d'historiar la poesia catalana, cosa que amb posterioritat, però abans de l'aparició del text definitiu a "Empori", és utilitzada per altres autors com Jeroni Zanné, Raimon Casellas o Eugeni d'Ors. Zanné, sense fixar-se tant en qüestions ideològiques, mentre que Ors, contràriament, hi centra tota la seva atenció i no es limita només a parlar de poesia (121).

ALGUNS ASPECTES PUNTUALS

Hi ha diversos aspectes puntuals que permeten il·lustrar la reinterpretació de l'estètica. Són especialment significatius aquells que, pel contingut ideològic que se'ls atorga, acaben de fixar-se en aquest període i no en l'anterior. Concretament dos: el ciutadanisme i el classicisme.

A partir de 1905-1906 Josep Carner replanteja les seves formulacions sobre el dualisme camp-ciutat tant en els textos teòrics com en els poemes. En bona mesura a causa de la importància de la ciutat com a marc d'acció de la política burgesa (122). Una ciutat, però, que, definida des de plantejaments conservadors, ha de tenir assentada la seva base ideològica en el camp i en la tradició. Cal doncs conjuminar bé ambdós aspectes tal i com fa Prat de la Riba a La nacionalitat catalana, ja des de la Catalunya ciutadana com a punt de mira. Carner i el seu grup actuen des d'ara al servei d'aquesta idea i amb la mateixa voluntat de conjuminació. En primer lloc, mitjançant textos teòrics en els quals potencien el ciutadanisme, malgrat que anteriorment haguéssin fet una defensa del ruralisme des d'una perspectiva torrasibagesiana. En segon lloc, amb el tractament del tema de la natura: la imatge cívica de la natura dominada. I en tercer lloc, amb el manteniment de determinats trets de la influència de Torras i Bages, cosa que distingeix els seus plantejaments dels d'Eugeni d'Ors. Josep Carner, avançant-se als seus companys, ja havia insinuat alguna cosa durant l'etapa anterior (l'ambientació ciutadana de determinats poemes, per exemple), però encara sense un marc teòric al darrera. Excepte en la qüestió de la imatge cívica de la natura, que ja havia deixat força

establerta. Especialment en la seva valoració del paisatge mallorquí.

Els primers plantejaments teòrics de Carner sobre el tema de la ciutat, tornen a ser de finals de 1904. Concretament l'auguri del poeta que "aixecarà ciutats al so de la lira" de l'article sobre Gabriel Alomar a "La Veu de Catalunya" (123). Des d'aquest moment, es prodiguen les referències a la ciutat des d'una perspectiva política. Per exemple a l'hora de considerar els valors de civilitat com a genuïns a la manera de ser catalana i contraposats a l'espanyola (124), o de convertir la convivència ciutadana en artífex de la unitat interior del país:

"No heu vist may des d'un cim, de nit, l'extensió de las llumenetas barceloninas? és bonich com un pessebre, però al mateix temps és considerable y prodigiós com un cel. (...)

"Oh pàlida aurèola, que ets eixida de llumenetas sens fi, de petits esforços incomptables! Com has alcançat la unitat y l'enlairament, y com vas extenen-te silenciosa!" (125).

Tot per donar la imatge fictícia d'una Barcelona dinàmica, que progressa, i que és capaç de superar les contradiccions reals gràcies al triomf de l'ideal:

"La nostra ciutat, que dóna un exemple tan extraordinari, èpich y alhora místich, de l'unió amorosíssima, és aquella mateixa urbs de les llargues fumes fatídiques, de les fortaleses sinistres, de les bombes exterminadores, dels extranys neguits d'una oposició contínua d'autòctons i novínguts... (...)

L'estat de ferocitat que ls governants tan pèrfits com ineptes volien mantenir a Barcelona, s'ha acabat per sempre; ha vingut un gran impuls d'amor a lligar tots els cors per un ideal altíssim. En cambi, les ires congriades a Barcelona han rebotat crudelment a Madrid, llissó espantosa que tots hem vist ab esglay" (126).

Carner no és tan insistent en el tema com Eugeni d'Ors, però sovint van a parar a un discurs semblant. Un discurs que Carner ja introdueix a "La Veu de Catalunya" el 1905, quan Ors encara escriu a "El Poble Català". Per exemple, la distinció entre Ciutat -en majúscula- i campament de pedra de què se serveix a El campament, article en què torna a utilitzar la imatge de Barcelona durant el mes de juny contemplada des del Tibidabo per tal d'imaginar com podria ser la ciutat ideal:

"Quin esplendor el de Barcelona pel mes de juny! Des de aquí dalt del Tibidabo, s' veuen els prodigis d'or y de blavor devallant fins a l'immensa ciutat, glorificant-la tota. Me sento ple d'incomparable orgull perquè conech que'l cel y l'aire y el mar y las montañas estan radiants d'un gran aconceixement. És arribada l'hora d'omplir-nos els cors de magnificència. (...)

Des de aquí dalt del Tibidabo jo he rebut la visió èpica de la teva crescuda. Ets feta ab precipitació, però lo primer de tot era fer-te. Ets feta per a lluitar, y la densitat y la igualtat són necessàries per als exèrcits.

No ets una Ciutat, no ets una flor selecta, tota sentors y eternitats. Jo, t' sé plena d'impaciències que piàfan, de banderas que s' mouen. Ets rígida y espessa perquè estàs en ordre de batalla. Ara per ara has d'ésser un campament" (127).

Tot plegat forneix el cos teòric de la imatge que Carner adquireix des d'aquest moment com a poeta ciutadà. Una imatge que els crítics de l'època ràpidament etiqueten (128) i que ell mateix s'encarrega de propugnar en batejar-se com a "*fill y vehí de la molt insigne y preclara Ciutat de Barcelona, agençada pels poetes y abundosa en deports*" (129).

Pel que fa al tractament del tema de la natura, Carner ja havia demostrat a propòsit del paisatge mallorquí que els valors a destacar en el món rural són també

els propis de civilitat. I ara ho exemplifica de nou amb el text d'un jove poeta català que canta les prades del Sot de l'Aremany al Montseny i que no és altre, és clar, que Jaume Bofill i Mates, nom que es manté en secret fins al final de l'article. La natura hi apareix amb "*inusitada delicadesa*" i el paisatge no és només un pretext, sinó que queda perfectament integrat en el poema i, en tant que recreació literària, esdevé també una forma de civilitat. Total, un veritable model d'utilització de la natura com a matèria poètica, tal i com la crítica reconeixerà des de llavors -especialment arran de la publicació de La muntanya d'ametistes el 1908- amb arguments molt propers als d'aquest article de 1907 (130). Qualsevol altre tipus de ruralisme és associat a vulgaritat (131).

El manteniment de trets torrasibagesians es produeix sempre que s'associa ruralisme i catolicisme. És un llast que no desapareix mai del tot i que a vegades actua de forma quasi contradictòria, com a Miracle de la Setmana Santa. És clar que tot hi és plantejat com un parèntesi de Setmana Santa, moment excepcional en què és lícit que es capgirin determinades idees en benefici de l'estricta moralitat religiosa. Crist mor en l'arbre i així l'arbre, en tant que element de la natura, esdevé -tornem al Verdaguer de Flors del calvari- símbol de la redempció de l'home. Aquest és el miracle de la Setmana Santa: "*Christ s'ha compadit de la misèria quotidiana*" i "*ha posat una muntanya entre els homes*", amb un "Arbre" al capdamunt:

"Las arrels de l'Arbre esquéixan el Món y las branques de l'Arbre esquéixan el cel. Mes l'expiació és complerta. Las flors, ressecas y malaltas de la vida, se senten novament dotadas de perfum. (...) Beneïts sígan els dolors de la creació y el naixement continuu!

En mitg de tots els deserts posem-hi el signe de salut, la Montanya ab un Arbre al cim."

Els habitants de la ciutat, que viuen lluny de la natura, han de saber fer-se seu aquest simbolisme, per tal de superar l'artifici en què estan acostumats a viure:

"Al cor de la Setmana Santa la ciutat se purifica de tota inutilitat. (...) La ciutat pert la seva habitual insignificància vanitosa y se fa tota ella humil y solemne com si encara fos naturalesa. Ens vénen las flaires dels boscos pacients y els aspres dolors de las rocas. (...)

Allunyem-nos de l'artifici, que és fill de la indiferència y del tedi; de l'angúnia, aquesta falsa activitat de l'esperit que no sent demunt d'ell la mirada tranquila del Senyor; de disfressar ab paraulas superbiotas y brillants la profundetat del nostre malestar" (132).

Amb un llast així, no és estrany que, globalment, els textos d'Eugeni d'Ors siguin més programàtics que no pas els de Carner. La majoria de vegades, en canvi, el tema religiós es reconverteix per tal de potenciar el ciutadanisme. Queda ben patent en la sèrie d'articles de 1907 a "La Veu de Catalunya", representatiu de l'obertura de Carner en aquestes qüestions. També a Per a la Sagrada Família, en què la construcció del temple s'associa a la gestació de la "Ciutat Nova", en tant que actua com a "ànima" d'aquesta ciutat (133). Però, de tota manera, fins i tot uns quants anys més tard i ja sense l'exageració d'El miracle de la Setmana Santa, continua vigent el lligam catolicisme-ruralisme. Així, referint-se a Frederic Mistral, arriba a afirmar que "hem arribat a un temps que cal ser camperol i catòlic per dir coses tan perlejantes de vida graciosa i natural" (134).

Aquesta concepció de la ciutat i de la civilitat és fonamental per entendre la utilització que Carner fa del costumisme. Anar a parar al costumisme suposa en primer

lloc servir-se de la tradició vuitcentista sense excloure un dels seus vessants populars. I, per altra banda, una nova dèu d'on pouar material per al joc literari. Una vegada més, doncs, apoderar-se d'un registre per treballar-hi artificiosament. Tampoc ara no s'exclou, però, la lectura ideològica. Ja sigui perquè el costumisme permet servir-se de la realitat quotidiana -la més quotidiana- a l'hora de plantejar la desrealització o perquè se'n desprèn una imatge d'harmonia social en què els conflictes són simples anècdotes. A part de ser una via d'integració entre la capital i les comarques, una integració necessària perquè sense l'expansió de la Ciutat no pot existir la Catalunya ideal. És el tema central d'algun dels seus articles. Els costums de la vida comarcal ajuden a equilibrar els excessos de la capital:

"Jo us guaito ab tendra simpatia, episodis inalterats de la vida provinciana, y en canvi me repugnen certes brutalitats y virolaments de la Barcelona sobtadament pervinguda a gran capital."

I una de les vies per trobar aquest equilibri consisteix a cercar allò que hi ha de "provincià" a Barcelona:

"Car la meva ànima quieta, sossegada, ríolera y fresca pertany a lo que és restat provincià dins la nostra Barcelona formidable" (135).

El model no és altre que el d'Emili Vilanova, autor que casualment mor el 1905, cosa que provoca un seguit de textos d'homenatge per part de Carner que són il·lustradors del seu tractament del costumisme (136). El més interessant de tots ells, l'article Tornant de l'enterro a "La Veu de Catalunya", que comença precisament amb una descripció a l'estil de l'homenatjat del barri on vivia, de la qual es desprenen moltes semblances amb la presentació que havia fet d'Oleguer Recó com a personatge de

ficció. En el fons representa la utilització artificiosa d'un registre que Vilanova havia intentat polir mitjançant un acurat treball de llenguatge. L'article acaba amb la glossa de l'autor desaparegut:

"Ningú com el nostre genial poeta barceloní ha tingut un enteniment tan sa, unas espontaneïtats que fassin riure ab tan pura y familiar alegria, una concepció de la vida tan plena de bona fe y d'amor."

Una glossa que incorpora dues de les idees essencials. La primera, el paper que pot jugar la literatura costumista en la integració social:

"Cal dur en Vilanova al cor de nostre poble. L'homenatge més gran que's pugui fer al mestre incomparable és editar, en crecudíssim nombre d'exemplars, todas las sevas obras y repartir-las profusament, gratuïtament, entre ls humils. Fem sentir a n'aquellas ànimas que plànan incertas entre vents d'odi y de confusió una veu de bondat y de simplicitat, que gaudeix d'un do de simpatia irresistible."

La segona, la conjuminació de civilitat i tradició per tal de canviar la imatge caòtica de la Barcelona real per una altra de fictícia, la qual ha de prendre exemple d'aquesta tradició des del moment que, convenientment manipulada, pot ser presentada com a idíl·lica:

"Y la veu d'en Vilanova, además, serà la perduració de l'esperit de la vella ciutat, l'amorosa tradició, avuy estranya y brusquement perduda per las gegantinas immigracions, els ensanxes geomètrichs y el cosmopolitisme de la vida industrial. (...) Y certament influïan també en els esperits barcelonins els silencis conventuals que sovintejàvan a la ciutat, els bons carrers estrets per ahont passava la fresca, els portalets ahont la gent treballava ab plàcidas conversas, l'ingènua gravetat «de canonges, marxants y apotecaris», el rajar de las fonts en la quietut tradicional de las tardes" (137).

Carner també participa en l'homenatge que l'Ateneu

Barcelonès dedica el juny de 1906 a la figura de l'escriptor recentment desaparegut. És el primer que hi pren la paraula i hi llegeix nou sonets especialment dedicats a la seva memòria, amb el títol genèric de Recordant Vilanova (138), tres dels quals eren inclosos a Primer llibre de sonets com a sèrie titulada "Aquell Barcelona", que diuen els vells. Són poemes que il·lustren perfectament la reflexió teòrica. Torna a ser un cant a la ciutat vella, amb el sentit de melangia propi de tot costumisme:

*"Oh tu, l'antiga ciutat volguda
dels amorosos carrers humils!
tu tan velleta, tan commoguda,
oh, com tenias joyes puerils!*

*Perxò.m delèctan les teves coses,
perxò consolas mos ulls estanchs;
tu per Sant Jordi lluhias roses,
per Sant Antoni botonets blancs.*

*Quantes vegades, ja en ma infantesa,
sentint usances de la vellesa,
seguint a voltes negres carrés,*

*tot melangia, per llarga estona
jo la guaytava, la Barcelona
quí se'ns allunya per sempre més!"*

(sonet I)

i amb la reaparició d'aquella mateixa "veu de bondat i de simplicitat que gaudeix d'un do de simpatia irresistible", la qual es mou entre "la tranquila pau dels llin-dars" (IV, v.8) i "l'honradesa de llur voluntat" (V, v.11):

*"La gent que bona, que somrient!
ohían missa, fèyan sentades;
els vells tenian cares rosades
sota uns finíssims cabells d'argent.*

*Les mares éran sempre assegudes,
rient entre elles, tot alletant.
Llurs homes fèyan xifres menudes
y.l guany restava curt y constant.*

*Les noyes sèyan totes confoses
y satisfetes y ruboroses.*

*Oh, com baxàvan el dols nasset,
veyent en blava tarda divina
lluny, y dalt d'una blanca boyrina,
trapaceries d'un amoret!"* (sonet III)

i que contrasta amb la realitat d'"aquellas ànimas que plànan incertas entre vents d'odi y de confusió":

*"Ah! nostra vida, qu'avuy s'abjura
en nom de l'odi o el cansament,
com la robava gentil y pura!
com ens la feya bona y plascent!"*
(VIII, vs.5-8)

A partir del cinquè sonet comencen les referències directes a Vilanova i per tant també la part més circumstancial de la sèrie. Li retreu "sols un ingenu romantisme" (V, v.9), però n'elogia a bastament la seva capacitat per fixar literàriament els ambients menestrals. Elogis que, al llarg de cinc poemes, es converteixen en reiteració:

*"D'aquexa bella ciutat antiga
en Vilanova rebé.l llegat;
la seva cara par que somriga
ab el somriure del temps passat;

sos ulls benignes, sa orella atenta,
oh qui oblidar-ne pot la dolsor!
y sa ironia benevolenta
y sa paraula plena d'amor!"*
(V, vs.1-8)

*"Ell ens contava totes les gestes
de les petites vies humils;
rudes, aromes, lilàs, ginestes
Tots Sants, Desembres, Corpus y Abrils.

Com virolàvan les seves planes
qui.ns fan commosos y riallers,
porters, serenos, cotxers, gitanes,
y sarauistes y serrallers!"*
(VI, vs.1-8)

*"Me plau sentir-lo, y adesiara,
en la rodona familiar.
Aquella prosa diáfana y clara
com és més bella prop de la llar!"*
(VII, vs.1-4)

*"D'en Vilanova ningú ha igualada,
en la florida del nostre sol,
la juvenesa de la mirada
per veure joyes al nostre vol."*

(VIII, vs.1-4)

La mort de Vilanova és també la mort definitiva del seu món literari. Així es constata en el darrer poema de la sèrie:

*"En Vilanova ara envellia
ab una pressa! Feya doló!
Y encara dintre la casa ombria
jugava ab vidres de salamó.*

*Bé prou qu. ho veyà; son món finava,
ja tot s'omplia de foll brugit.
Somreya encara, y arrossegava
son bras immòvil y adolorit."*

(IX, vs.1-8)

Un món, doncs, acabat, que no té validesa literària per ell mateix, per la qual cosa, en boca de Carner, la simple recuperació nostàlgica del passat dona pas a la utilització d'una imatge irreal de la tradició -la manipulació de la realitat és clara- capaç de justificar, des d'un punt de vista conservador i per tant tradicionalista, la vigència -i sobretot la perennitat- de l'ideal de ciutat que propugna una determinada opció política. Torna a ser, doncs, una utilització ideològica.

El concepte de classicisme també es replanteja. Deixa de ser la simple selecció estètica que havia conduït a la síntesi classicista a partir dels principals corrents poètics francesos del moment i s'hi afegeix un contingut ideològic que connecta amb els interessos polítics del conservadorisme burgès. Quan es donen aquestes condicions -novament la doble clarificació- és quan es pot parlar de classicisme noucentista i no abans (139). Pel que fa a Carner, allà on queda més clara la idea d'un

classicisme al servei d'un model burgès de societat és en els seus textos poètics. Especialment a Els fruits saborosos i a Segon llibre de sonets, que per alguna cosa són els dos llibres més militantment noucentistes (140).

En els textos teòrics la idea no apareix d'una forma tan reiterada com en el cas del ciutadanisme. La primera manifestació torna a ser de finals de 1904. Concretament, en la conferència Necessitat de l'estudi dels clàssics entre ls joves literats catalans pronunciada el 16 de novembre a l'Acadèmia Catalanista de la Congregació Mariana. El títol és ben explícit. La necessitat ve donada pel fet que els clàssics són els mestres de tota la literatura posterior i constitueixen, per tant, la principal tradició a seguir, sobretot pel que fa al domini de la forma. Per això tots els grans autors medievals catalans en restaren influïts. I és que la manera de ser catalana -aquest és el punt realment interessant de la conferència- s'ajusta molt millor al model clàssic que no la castellana:

"Catalunya té aptituts indubtables per arribar a l'equilibri entre el fondo y la expressió" (141).

D'aquí que els autors castellans del Segle d'Or siguin desiguals i no sàpiguen assimilar adequadament el mestratge perquè "no tenen la serenitat y la grandesa de lo suprem amb tot". Com a màxim Cervantes, "l'escriptor castellà més equilibrat", malgrat que la seva producció "no basta per dignificar una literatura" perquè escriu prosa i no poesia. Per això Velàzquez -"pintor que encarna la ànima castellana"- "té quadros notabilíssims, però que no són clàssics", mentre que el pintor "vertaderament equilibrat" és Ribera, "un valencià de la època en què València era un perllongament de Catalunya". Senyal que el classicisme no és només un recurs formal, sinó que

entronca amb la manera de ser dels pobles. Que l'ànima catalana sigui clàssica voldrà dir doncs que els valors d'equilibri, serenitat i grandesa -els tres que s'esmenten- són inherents al caràcter català en tant que són també valors burgesos de la Catalunya ideal.

Per trobar altres textos teòrics més programàtics cal esperar fins a 1908. Especialment la conferència La intenció clàssica de la literatura catalana pronunciada l'abril d'aquell any a l'Ateneu Barcelonès. El model de classicisme ja no és el de Costa i Llobera sinó aquell que, a través de la reflexió i la racionalització, permeti "*millorar l'estat de la naturalesa*" i inculqui a la joventut un anhel de perfeccionament que tant ve donat per les lectures de Leonardo da Vinci com per les conferències sobre catalanisme constructiu. Un classicisme, doncs, que "*aporta equilibri, cultura y més que res una gran riquesa verbal*", però que també queda estretament relacionat a una concepció de la societat (142). Per això una de les demandes en la seva carta als reis del mateix 1908 -demandes que constitueixen tot un programa de política cultural- és precisament "*un Classicisme*" (143). En altres casos, com a mínim, la lectura ideològica s'olora. Per exemple quan el 1906, en parlar de Xavier Viura, es refereix a "*les augustes civilitzacions grega y llatina, que foren conducte y medis de perfecció artística y extensió mundial de les joves manifestacions ortodoxes*" (144). Si més no, pel fet que les manifestacions hagin de ser "*ortodoxes*". El que sí que trobem reiteradament són altres referències al classicisme com a simple model de bellesa, en la línia de les que ja apareixien durant 1903 o 1904 (145). En canvi, tampoc ara no hi ha, de la ploma de Carner, senyals d'aproximació al concepte d'humanisme i renaixement en el sentit en què el reivin-

dica Rubió i Lluch en aquests anys i del qual se serveix Eugeni d'Ors en les seves especulacions sobre el tema. Com a màxim, alguna insinuació implícita a propòsit de la identificació amb Pere el Cerimoniós a De l'acció dels poetes a Catalunya (146).

A part de classicisme i ciutadanisme hi ha altres aspectes encara més puntuals que exemplifiquen la reinterpretació de l'estètica. En primer lloc, la valoració de la literatura del segle XIX. L'allunyament augmenta a mesura que hi ha major consciència d'haver entrat en una nova etapa, amb molta feina pendent i amb una estratègia d'actuació diferent:

"Hi ha tota una història a reconquerir, tot un poble a refer, tota una cultura a comensar; enteneu bé? tota una cultura. És precis pujar lentament, penosament, però, això sí, definitivament. Ja no ns podem permetre vaguetats científiques suplertes ab englantines, o somnis estrambòtics fills de misèria mental, de no haver sopat. És precis treballar d'una manera ferma, dura, concreta, per l'amor y l'honor de nostra Mare" (147).

Una etapa en la qual la literatura ja no serveix per fer país sinó que ella mateixa és el país (148).

Contràriament al que podria semblar, però, el 1906 és un any en què es detecta una certa preocupació de Carner per la poesia èpica. En fa la defensa, en un intent de connectar-la amb l'ideari noucentista i la presenta com una possible via de substitució de la novel·la, de la mateixa manera com en el seu temps la novel·la substituï la narrativa en vers. El gènere, sempre i quan se sotmeti a un procés de modernització i assimilació -fins i tot parla d'"objectiva poesia"-, continua essent vàlid perquè, quasi per definició, neix lligat a les inquietuds i

a la manera de ser dels pobles:

"Per a molta gent l'epopeya ha d'ésser narració ditiràmica de gestes semi-heroiques y semi-barbres; poesia miraculosa y extraordinària, composta pacientment dins un despaig d'après l'Illiade; poesia arcaica, esponerosa, tradicional, de substància ingènua y vestidura arqueològica.

Res d'això! La poesia èpica -vibració nacional- és actualíssima: no pot romandre bellament abstreta de les èpoques. La poesia èpica, que és ensems bellesa, voluntat y força, ve de lo immediat, és present en el batec mateix de la vida."

I especialment útil si són pobles en construcció. L'epopeia no ha de servir per cantar les grandeses del passat sinó per bastir l'ideal:

"Ah, no! La certa poesia èpica no guaitarà al passat, regressiva, romàntica, ab vels elegíacs de viudesa! Tampoc al futur, que l'obscuritat y el tremolor que acompanyen a la paraula profètica no són pas convenients a la turgent y esplendidíssima existència de tant objectiva poesia.

(...) Un petit poble, en la crepitació del formar-se, darà una epopeya immortal. Una gran nació, a la seva decadència, encara parlant de glòries y de faramalles (pobra dama qui's tenyeix els cabells!), és incapaç d'inspirar una nota èpica vibranta" (149).

Un bon exemple, doncs, de poliment d'una estètica i d'adaptació a les pròpies necessitats. Total, però, és una preocupació passatgera i sense excessiva convicció. No només perquè ben aviat canvia d'opinió -el 1908 ja afirma explícitament que renuncia al poema èpic (150)-, sinó també perquè ell mateix, com a poeta, no es planteja pas de dur a la pràctica el que predica.

En segon lloc, una nova progressió en el tractament del folklore, per tal d'arribar a la connexió definitiva amb l'ideari noucentista. No només continua l'interès pel folklore com a font literària per a la reelaboració

estètica -fins i tot s'agreuja a mesura que hi ha una consciència més clara de la manipulació arbitrària a què pot sotmetre's (151)- sinó que queda integrat en un programa ideològic que ja no és la simple lectura moral de Torras i Bages. És clar des del moment que s'inclou "un corpus de folklore català" entre les demandes de la carta als reis de 1908 (152). Sis dies abans es preocupa precisament d'aquesta qüestió a El nostre naixement, un article sobre la tradició del pessebrisme, que, amb un títol ja volgudament ambigu, acaba essent una reflexió socio-política en què el pessebre, juntament amb altre material folklòric, queda incorporat als ideals polítics d'harmonia i expansió:

"És en l'amor als pessebres (que comparteixo amb don Joan Rosselló) y en l'amor a les auques (que comparteixo amb el dilecte Xènius) en lo que jo fundo principalment la meua afirmació de que la raça catalana té singulars aptituts pel somni, y conseqüentment, per la conquesta" (153).

La idea ja s'apunta el 1906 en la ressenya a Cançons de pandero de Valeri Serra i Boldú. Allò que hom extreu d'aquest gènere popular són els típics valors de noblesa, cortesia, claredat, serenor i elegància:

"Per a mi, l'encís més gran de les cançons de pandero és la seva noblesa. La seva noblesa anímica, o sia la seva elevació; y la noblesa de la seva forma, això és, la seva esquisidesa. És evident que no hi ha cap genre en el nostre folklore que, a raig, a raig, contingui tan bells mots, tan belles galanies, y això dins d'una claretat serena."

Uns valors que no tenen només un rendiment estètic sinó que tornen a ser il·lustradors de la Catalunya harmònica i integrada:

"Y dins les nostres velles costums catalanes, les cançons de pandero són indicadores d'una cortesia, d'una obsequiositat, d'un to senyor en les humils gents pageses, que

ara [a] nosaltres, ciutadans de Barcelona, intrèpits arribistes eixits de menestrals, ens admira com un ritme de major elegància, y ens emociona com una estampa antiga..." (154).

I, en tercer lloc, la ironia. Es pot parlar de reinterpretació en aquest terreny des del moment que, tal i com succeeix en altres casos, la ironia deixa de ser només inherent a la manera de ser de Carner -aquella famosa "dolorosa tragèdia"- i passa a ser consubstancial a la manera de ser catalana. I és que, tal i com es diu en el pròleg a Segon llibre de sonets, "la divina ironia" és també "aquella virtut sense la qual no podrien pas viure les persones dignes". Una ironia que, com afirmarà més endavant, "és, al capdavant, selecció, aristocratització de l'esperit". "La nostra gràcia", en definitiva (155). Per això "Barcelona és semblanta a un pacífich senyor" el qual, entre altres coses, "pren xacolata ab pulcra coqueteria" per esmorzar i després "s'aixeca, arrenca.l full del calendari; llegeix l'acudit, y riu: riu cada dematí" (156). Des d'aquesta perspectiva, el to irònic ja no és només un recurs d'habilitat o una forma de destranscendentalització i distanciament, sinó que passa a tenir un valor més ideològic -moral, si es vol-, en el sentit que és entès com a fórmula per al millorament de la societat:

"La fuerza oculta y providencial de una discreta ironía castiga sutilmente las desviaciones humanas" (157).

LA PRÀCTICA POÈTICA. UNA LECTURA D'"ELS FRUITS SABOROSOS"

Els fruits saborosos és el primer llibre que, globalment, reflecteix millor tota aquesta reconducció de l'estètica carneriana. Primer llibre de sonets no permet encara una lectura tan general en aquest sentit, tot i que la tendència s'hi insinua, a l'igual que en alguns poemes dispersos de 1905 i 1906. La insinuació ve, d'una banda, per l'augment dels elements d'ambientació ciutadana. Observàvem en els anys immediatament anteriors la introducció d'aquests elements, els quals quedaven cada cop més lluny d'un simple costumisme, malgrat que encara convivien amb la caricatura burlesca heretada de Llibre dels poetas. Ara van guanyant terreny -no arriben a ser prioritaris fins a Auques i ventalls- i són la base per al tractament definitiu de la tradició popular vuitcentista. És el cas dels tres poemes d'homenatge a Emili Vilanova de Primer llibre de sonets.

Per altre cantó, per la introducció dels atributs de serenor, previsió, seny, etc., els quals van perdent les connotacions purament morals -les que podien tenir a Corones, per exemple- per tal de posar-se al servei del nou ideari. Especialment en poemes de descripció de personatges femenins, que esdevé el millor context poètic per a la canalització d'un contrast entre ideal i realitat que supera la simple reflexió estètica. És molt clar, per exemple, en els tres sonets A una donzella de Primer llibre... (158). O en A una mare fresca i riolera, en què les virtuts d'esposa i mare són les que atorguen els atributs típics de "clara de salut", "vessanta de riu-res", etc:

*"Mes tu prens els infants a revolades
ab una alegre fúria de besades;*

*vers l'espòs s'adeleren els teus passos
y ets redressada pel orgull de du
en la jove fermesa de tos brassos
aquesta joya que va eixir de tu!"*

(vs.9-14)

Hi ha també, en tercer lloc, diversos poemes que queden relacionats amb temes mercantils i que per aquest motiu, quasi per força, es converteixen en divulgadors d'una moral burgesa. N'hi ha algun de circumstancial, com els Goigs a la Mare de Déu de l'Esperança, patrona dels corredors de comerç (159). O altres de lectura més complexa, com A Hermes, déu del comerç i que guia els qui fan camí. Per això Carner el descriu amb el caduceu -instrument simbòlic-, li atribueix valors positius

*"Hermes, oh déu del refinat insomni,
tu qui has polit nostres rudeses bàrbares"*
(vs.18-19)

el contraposa a l'obscuritat, el misteri i la irracionalitat:

*"Hermes discret i vigilant, qui creues
sense remor les soletats nocturnes,
ton caduceu, oh fill de Maia, pobla
de lleu frescor l'inexplorat silenci,
el cel obscur d'estrelles misterioses
l'aire en repòs d'insòlites cauteles."*
(vs.1-6)

i li atorga la funció de guia de la societat, capaç de proporcionar, entre altres coses, inquietud, il·lusió, creativitat i destresa -els valors del món comercial- a aquells que el segueixin:

*"És ta missió l'anar versant pels aires
inquietuts molt fines, vagarosos
pressentiments, angoixes indecises
ilusions qui apenes s'entreveuen,
començaments molt tènues de desitjos
qui poc a poc els homes subtilisin
y que llur part incorporal deixondin
y els facin plens de lleugeresa y gràcia.
Oh l'inventor, oh el missatger, oh el destre,
l'amic de tots, l'etern imaginari,
com vas fendint incessantment les ombres!"*

Els altres dos poetes del grup també apunten en la seva obra d'aquests anys alguns símptomes de la nova lectura ideològica. Rafael Masó en termes molt propers a Carner -la seva poesia continua mancada d'originalitat- i Jaume Bofill establint la línia definitiva que el condueix fins a La muntanya d'ametistes. Pel que fa a Masó, hi ha tres poemes de 1905 i 1906 especialment significatius. Dos d'ells escrits a partir del pretext del gat de la seva futura esposa, amb la intenció de remarcar els típics valors de civilitat: Bons consells per a el petit gat ros de n'Esperança Bru (1905) i Prudents avisos que un vell gatàs don al tendre mixet ros de n'Esperança Bru (1906). El tercer, Lamet i Hebron (1905), és un cant idíl·lic a la felicitat del matrimoni i a les convencions de la vida burgesa, ambientades en un espai entre bíblic i clàssic. És cert també que són dos anys que en la seva poesia encara hi té molta importància el seguiment i imitació de models estrangers -especialment pel que fa al decadentisme-, cosa que en limita la valoració.

En el cas de Bofill, la lectura ideològica queda centrada en el tractament del tema de la natura. Bofill va fixant la seva pròpia via, per la qual cosa, just des de 1905, desapareixen els poemes de clara influència carneriana. L'evolució passa per dos moments. El primer, els poemes de 1904 en què el tema de la natura ja no és un simple pretext per a la meditació ètico-religiosa tal i com havia succeït fins llavors -com a màxim en queden alguns rastres en poemes com La Casa del Penitent-, però que encara mostren un Bofill en període d'aprenentatge, en camí cap al nivell d'elaboració i originalitat de La muntanya d'ametistes. Són poemes que conviuen amb els darrers d'enlluernament pel model carnerià, que deixen

molt a flor de pell els corrents estètics de partida i que després, significativament, queden exclosos del llibre tot i que la majoria estan ambientats al Montseny (161): L'ayet de la Trona, en què el simbolisme de l'arbre és presentat de forma molt poc subtil; Amb motiu de la representació de la "Ifigènia a Tàuride" pels del Teatre íntim, una acumulació de tòpics; Pel Montseny. Cap al tard, una aproximació fàcil a l'estètica de la sensació i la suggestió; o Aubada, amb uns tocs de pre-rafaelitisme als quals els manca l'objectivitat que els caracteritzarà després. Fins i tot en la Introducció a la sèrie Fruint de la natura, poema programàtic sobre el tema en què no hi ha excessives diferències de contingut respecte a altres composicions semblants de La muntanya..., però on es detecta a nivell formal una major fidelitat a les fonts de partida. Allà on s'acosta més al punt d'arribada és a Joc de llum, tot i ser un poema molt simple:

*"A mig camí
de la muntanya
s'hi obre tot l'any
l'ermita blanca.
Un porxo humil
li fa d'entrada
on hi han crescut
les argelagues.
La Verge al fons
somriu callada,
com un bocí
de la muntanya
tota quietud,
tota fragància."*

El segon moment de l'evolució és el 1906 i, ara sí, les poesies tenen ja les característiques del llibre, el qual és pràcticament enllestí el 1907 i titulat, com a mínim, des d'un any abans (162). En la correspondència amb la seva futura esposa, Bofill distingeix el